

PILSĒTU PIEVILCĪBAS KONCEPCIJAS PIELIETOŠANAS IESPĒJAS LATVIJĀ: RĒZEKNES PIEMĒRS

Lienīte Litavniece,

Dr.oec.

Sandra Ežmale,

Dr.oec.

Atslēgas vārdi: *reģionālā attīstība, pilsētas pievilcības koncepcija, pievilcības kritēriji, objektīvie rādītāji, subjektīvie rādītāji, Rēzekne*

Teritorijas pievilcība¹ (attractiveness) — ir mūsdienās radīta koncepcija, kuras uzdevums ir jaunā veidā risināt ilgtermiņa reģionālās attīstības problēmas. Tās nozīme pēdējos gados ir augusi kā akadēmiskajos pētījumos, tā arī nacionālo, reģionālo un vietējo pašvaldību darbā. Akadēmiskajā literatūrā nav atrodamā viennozīmīga teritorijas pievilcības definīcija un novērtēšanas metodoloģija, tomēr ir piedāvāts atšķirīgs pievilcību ietekmējošo kritēriju traktējums dažādiem teritoriju veidiem un uzsvērta nepieciešamība ņemt vērā reģionālās atšķirības. Starp biežāk lietotajām pieejām teritorijas pievilcības novērtēšanā ir teritoriju sakārtošana pēc uzņēmējdarbības vides, dzīves kvalitātes un citiem aspektiem. Pētījumos, kuros izmantota šāda pieeja, teritorijas pievilcība galvenokārt novērtēta lielo pilsētu vai pat valstu mērogā.

Nacionālajā pilsētu sistēmā, kas mainās atkarībā no valsts īpatnībām, ietilpst ne tikai lielās, bet arī vidējās un mazās pilsētas. Latvijā policentriskas attīstības veicināšanai īpaši svarīgi ir stiprināt vidējās un mazās pilsētas, kas valsts plānošanas un politikas dokumentos ir iedalītas nacionālās, reģionālās un novada nozīmes attīstības centros.² Kopš 2007. g. Latvijas pašvaldībām ir pieejams Eiropas Savienības Eiropas teritoriālās sadarbības programmu finansējums, kura ietvaros tiek atbalstīti pasākumi teritorijas pievilcības veicināšanai.

Tomēr pašvaldībām nav pieejami pētījumi, pamatojoties uz kuriem varētu novērtēt konkrētas vietas pievilcību un pieņemt lēmumus par nepieciešamajiem pasākumiem tās uzlabošanai. Šis raksts atspoguļo pētījuma rezultātus, tā mērķis ir, izmantojot Rēzeknes pilsētas piemēru, teorētiski pamatot un praktiski pārbaudīt pilsētas pievilcības koncepcijas pielietošanas iespējas nacionālās nozīmes attīstības centros Latvijā.

Pētījums, ko atspoguļo šis raksts, veikts Rēzeknes Augstskolā īstenotā ESF projekta "Teritoriālās identitātes lingvakulturoloģiskie un sociālekonomiskie aspekti Latgales reģiona attīstībā" (TILRA) ietvaros. Pētījuma mērķis ir, izmantojot Rēzeknes piemēru, teorētiski pamatot un praktiski pārbaudīt pilsētas

pievilcības koncepcijas pielietošanas iespējas nacionālās nozīmes attīstības centros Latvijā. Pētījumā analizēti pilsētas pievilcības novērtēšanas teorētiskie aspekti, izvērtēti iedzīvotāju reprezentatīvās aptaujas dati par Rēzeknes pilsētu (380 aptaujas dalībnieki), veikts pilsētas pašvaldības teritorijas attīstības

plānošanas un citu dokumentu novērtējums, kā arī analizēta Centrālās statistikas pārvaldes un pašvaldības sniegtā informācija par dažādiem rādītājiem Rēzeknē.

1. Pilsētas pievilcības novērtēšanas teorētiskie aspekti

Kopš 20. gs. otrās puses, analizējot pilsētu un iekšpilsētu struktūras, pilsētu sistēmas, līdzsvarotas policentriskas attīstības un citus jautājumus, ir vairojies empirisku pētījumu skaits par pilsētu telpisko struktūru un to lomu reģionālajā attīstībā. Priekšstats par to, ka valstis un reģionus veido vietu un telpas hierarhija, ir analizēts daudzu autoru darbos. Džeremijs Aldens³ min vairākus piemērus: „Džeremijs Aldens un Roberts Morgans (*Jeremy Alden, Robert Morgan*, publicēts 1974) ir analizējuši Valtera Kristallera (*Walter Christaller*, publicēts 1933) ieguldījumu centrālās vietas teorijas attīstībā, Fransuā Perrouks (*François Perroux*, publicēts 1955) deva ieguldījumu izaugsmes centru teorijas izstrādē, savukārt Gunars Mirdals (*Gunnar Myrdal*, publicēts 1957) attīstīja centra–perifērijas modeli ekonomiskajā attīstībā. Autori pierāda, ka teritorijas attīstību raksturo centra–perifērijas attiecības, t. i., attīstoties centram, attīstās arī perifērija, kas ietver tuvumā esošās pilsētas un citas teritorijas. Saskaņā ar Eiropas Savienības politikas dokumentiem pilsētas ir svarīgākā teritoriālā struktūra un galvenais reģionu attīstības virzītājspēks.

Pilsētu nozīmi reģionālajā attīstībā apliecina politiskie un stratēģiskie dokumenti (Leipcigas harta⁴, Eiropas Savienības teritoriālā darba kārtība: Ceļā uz konkurētspējīgāku dažādu reģionu “Eiropu”⁵ un citi), kā arī zinātniskie pētījumi.⁶ Zinātniskajā un praktiskajā literatūrā bieži lieto jēdzienu „pievilcīga pilsēta” (*attractive city*). Šajā kontekstā nozīmīgi kļūst empīriskie pētījumi, kuros nosaka uzņēmējdarbības uzsākšanai pievilcīgāko pilsētu, bērniem draudzīgāko pilsētu, zaļāko pilsētu, arī pētījumi, kas analizē konkrētas pilsētas pievilcīguma līmeni.

Pievilcību var konceptualizēt kā pilsētas vai reģiona kvalitāti, kas dažādos veidos rada priekšnosacījumus ilgtspējīgai attīstībai. To var definēt kā konkrētās teritorijas spēju piesaistīt iedzīvotājus, tūristus un apmeklētājus, uzņēmumus un investīcijas, kā arī spēju saglabāt un attīstīt elementus, kas veido tās pievilcību⁷. Kompleksi pilsētas pievilcības pētījumi kalpo par pamatu mērķorientētu un efektīvu pasākumu īstenošanai pašvaldībās, no vienas puses, lai sekmīgāk atrastu pilsētu vietu globālās konkurences apstākļos, no otras puses, — lai padarītu tās pievilcīgākas iedzīvotājiem.

Zviedru ekonomists Bents Turners (*Bengt Turner*) savos pētījumos uzsver, ka pilsētas pievilcību sekmē pašvaldības lēmumi, kas ir pieņemami lielākajai tās iedzīvotāju daļai. Arī ESPON⁸ projektā “Reģionu un pilsētu pievilcība iedzīvotājiem un tūristiem” lietots teritorijas pievilcības jēdziens kā „pilsētu un reģionu kvalitāte, kas ir priekšnosacījums ilgtspējīgai vietējai attīstībai”.⁹ OECD starptautiskā simpozija “Pilsētu pievilcības paaugstināšana nākotnē” pārskatā ir minēts, ka pilsētas pievilcība ir “spēja piesaistīt nepieciešamos faktoros ekonomikas attīstībai”.¹⁰

Minētajās definīcijās atspoguļojas pilsētas pievilcības nozīmīgums, jo pilsēta pēc savas būtības ir uzskatāma par apkārtējo teritoriju attīstības centru (administratīvu, finanšu, kultūras, izglītības, tirdzniecības, rūpniecības u.c.). Pievilcība ir definējama kā “īpašība un kvalitātes kategorija, kas attieksmē pret subjektiem tiek lietota ar pozitīvu nozīmi”.¹¹

Nozīmīgi pētījumi pilsētas pievilcības jautājumos ir vairākiem autoriem (Leo van den Bergs (*Leo van den Berg*), Jans van der Mērs (*Jan van der Meer*), Aleksandrs Otgārs (*Alexander Otgaar*), Eriks Brauns (*Erik Braun*), Jolita Sinkiene (*Jolita Sinkiene*) un Sauļus Kromalcs (*Saulius Kromalcs*), Tomass Niedomis (*Thomas Niedomysl*), Jains Begs (*Iain Begg*)¹²), kuri ne tikai uzsver

pievilcības nozīmīgumu, bet arī norāda uz kritērijiem, kas to raksturo.

Bergs, Mērs un Otgārs piedāvā kritērijus, kuri, viņuprāt, nosaka pilsētas pievilcību šādās mērķgrupās¹³:

- iedzīvotāju skatījumā — labs, pieejams mājoklis tirā un droša vidē, darbs un tā dažādība, augsta līmeņa izglītības, kultūras, veselības aprūpes, atpūtas, iepirkšanās, reliģisko un sociālās drošības pakalpojumu piedāvājums;
- uzņēmēju/ investoru skatījumā — nekustamā īpašuma pieejamība un cenas, nodokļi un citas tiesiskās normas, kvalitatīva darbaspēka atbilstošs piedāvājums, piegādātāju un pircēju klātbūtne, tirgus piedāvājums, atrašanās vieta, kvalitatīva dzīves vide un pakalpojumi;

■ tūristu skatījumā — primāro un papildu tūrisma produktu saņemšanas iespējas.

Minētie kritēriji ir vispārīgi un aptver mērķgrupai svarīgās jomas.

Pamatojoties uz teorētisko pētījumu analīzi, autore ir izstrādājušas 12 kritērijus, ar kuru palīdzību var novērtēt Latvijas nacionālās nozīmes attīstības centru, to skaitā Rēzeknes pievilcību iedzīvotāju skatījumā (sk. 1. tab.).

Ar objektīviem rādītājiem ir iespējams iegūt vispārīgu informāciju un situācijas novērtējumu katram kritērijam, bet būtiski ir cilvēku subjektīvie priekšstati par to, kas nosaka pievilcīgas pilsētvides veidošanos konkrētā pilsētā un subjektīvais dažādu dzīves kvalitātes aspektu novērtējums un apmierinātība ar dažādām dzīves jomām.

1. tab. Pievilcības novērtēšanas kritēriji iedzīvotāju skatījumā un tos raksturojošie rādītāji

Kritērijs	Objektīvie rādītāji	Subjektīvie rādītāji
Sasniedzamība un mobilitāte	Informācija par sabiedrisko (maršruti, biežums) un privāto (skaits) transportu	Sabiedriskā transporta pieejamības un kvalitātes novērtējums
Ekonomiskā attīstība, nodarbinātība un iedzīvotāju materiālā labklājība	Statistiskā informācija par iedzīvotājiem (skaits, demogrāfiskie, izglītības rādītāji u.tml.), nodarbinātības un bezdarba rādītāji	Apmierinātība ar dzīvi pilsētā, vēlme mainīt dzīvesvietu, sava materiālā stāvokļa novērtējums, apmierinātība ar darbu u.c.
Veselības aprūpes pakalpojumu kvalitāte, pieejamība un sasniedzamība	Ambulatorās un stacionārās medicīnas iestādes (skaits, medicīnas darbinieku un apmeklētāju skaits, gultas vietas u.c.)	Apmierinātība ar medicīnisko pakalpojumu kvalitāti, pieejamību, sasniedzamību. Veselības stāvokļa novērtējums
Sociālās aprūpes pakalpojumu kvalitāte, pieejamība	Informācija par sociālās aprūpes pakalpojumu veidiem, saņēmēju skaitu, sociālās aprūpes budžetu	Apmierinātība ar sociālo pakalpojumu kvalitāti un sasniedzamību

Izglītības pakalpojumu kvalitāte un pieejamība	Informācija par izglītības iestāžu, pedagoģisko darbinieku un bērnu/ skolēnu, interešu izglītības iestāžu skaitu, piedāvātajiem pakalpojumiem u.c.	Apmierinātība ar izglītības un interešu izglītības sasniedzamību, pieejamību un kvalitāti
Kultūras, sporta un atpūtas pakalpojumu kvalitāte, pieejamība un sasniedzamība	Informācija par kultūras un atpūtas vietu, pašdarbības kolektīvu, muzeju, bibliotēku, sporta iestāžu, apmeklētāju/ dalībnieku, organizēto pasākumu skaitu u.c.	Apmierinātība ar kultūras, atpūtas un sporta pieejamību, kvalitāti un sasniedzamību, brīvā laika pavadīšanas iespējām
Ekoloģiskā kvalitāte	Informācija par gaisa atmosfēras kvalitāti, potenciāli piesārņotajām vietām, dzeramā ūdens kvalitāti u.c.	Apmierinātība ar ekoloģisko stāvokli pilsētā, dzeramā ūdens kvalitāti u.c.
Līdzdalība kopienas dzīves daudzveidībā	Informācija par nevalstiskajām organizācijām un interešu klubiem, par iedzīvotāju sabiedrisko aktivitāti	Iedzīvotāju līdzdalība un vēlme līdzdarboties sabiedriskajās aktivitātēs
Valsts un pašvaldības nodrošināto administratīvo pakalpojumu kvalitāte, pieejamība un sasniedzamība	Informācija par pakalpojumu veidiem un izmaksām u.c.	Apmierinātība ar pakalpojumu kvalitāti, sasniedzamību un pieejamību
Tirdzniecības un pakalpojumu kvalitāte, pieejamība un sasniedzamība	Informācija par tirdzniecības iestāžu veidiem, skaitu u.c.	Apmierinātība ar pakalpojumu kvalitāti, sasniedzamību un pieejamību
Mājokļu pieejamība un kvalitāte	Informācija par dzīvojamo platību, mājokļu labiekārtojums u.c.	Apmierinātība ar mājokļu kvalitāti un pieejamību
Fiziskās drošības kvalitāte un pieejamība	Informācija par noziegumu, ugunsgrēku, ceļu satiksmes negadījumu skaitu	Apmierinātības ar drošību (uz ielas, mājās, pilsētā) novērtējums

Projekta (*TILRA*) ietvaros Rēzeknes Augstskola 2010. g. aptaujāja iedzīvotājus visās Latgales reģiona pilsētās, tostarp no 2010. g. novembra līdz 2011. g. februārim Rēzeknē (380 aptaujas dalībnieki), lai iegūtu datus kvalitatīvai pilsētas pievilcības kritēriju izvērtēšanai un izstrādātu konkrētus priekšlikumus pilsētas attīstībai un konkurētspējas palielināšanai nākotnē. Aptaujas anketas jautājumi tika formulēti atbilstoši *1. tab.* minētajiem kritērijiem, par katru no kritērijiem uzdodot vairākus jautājumus. Sasniegtais izlases apjoms par Rēzekni ļauj izveidot reprezentatīvu datu kopu. Projekta īstenošanas laikā papildus tika apkopoti un analizēti objektīvie rādītāji, kas raksturo katras pilsētas ekonomisko situāciju, nodarbinātību, drošību u.c. jomas.

Rēzekne ir viena no deviņām republikas nozīmes pilsētām Latvijā, nacionālās nozīmes attīstības centrs¹⁴ un "Latgales reģiona ekonomiskās attīstības dzinējspēks".¹⁵ Pilsētas iedzīvotāju izteiktais redzējums par Rēzeknes vietu Latgalē, Latvijā un pasaulē: "Tā ir pilsēta Latgales sirdī, Latgales garīguma, kultūras un izglītības centrs, lielākā Eiropas Savienības austrumu robežpilsēta, kā arī pilsēta ar daudzveidīgām iespējām un lielu attīstības potenciālu".¹⁶ Rēzekne ir septītā lielākā pilsēta Latvijā un otra lielākā Latgalē iedzīvotāju skaita ziņā (2011. g. sākumā — 34 522 iedzīvotāji), kā arī viena no pilsētām Latvijā, kuru 2009. g. vissmagāk skārusi ekonomiskā lejupslīde (sk. analīzi 5. punktā).

Rēzeknes pilsētas iedzīvotāju aptaujas laikā noskaidrots viņu subjektīvais viedoklis par pilsētas pievilcības kritērijus raksturojošiem rādītājiem: materiālo stāvokli, darbu un nodarbinātības iespējām, izglītību, drošību, ekoloģisko kvalitāti, veselību, sociālo aprūpi, kultūru, brīvo laiku, sportu, sabiedrisko līdzdalību, sabiedrisko transportu, pakalpojumu kvalitāti un pieejamību, tirdzniecības pakalpojumiem u.tml.¹⁷ Kopumā aptaujā iekļauts 81 jautājums.

Aptaujā uzdoti jautājumi par apmierinātību ar dzīvi pilsētā, kā arī jautājumi, lai

novērtētu pievilcības kritērijus raksturojošos subjektīvos rādītājus (*1. tab.*) iedzīvotāju skatījumā. Iedzīvotājus aicināja nosaukt trīs lietas, kas, viņuprāt, dzīvi konkrētajā pilsētā padara pievilcīgu vai nepievilcīgu, kā arī subjektīvi raksturot: pilsēta ir ļoti pievilcīga, zināmā mērā pievilcīga, drīzāk nepievilcīga vai nepievilcīga. Aptaujas datu analizē izmantotas korelāciju un faktoru analīzes metodes. Analizējot individuālos subjektīvos viedokļus, ir iespējams novērtēt kopējo pilsētas pievilcību.

2. Iedzīvotāju attieksmes analīze

Haïke Meijers un Pols Knohs (*Heïke Mayer, Paul Knox*, publicēts 2009) uzskata: "Lai pilsēta būtu pievilcīga iedzīvotājiem, tai jāapmierina katrā konkrētā cilvēka un tā ģimenes vajadzības."¹⁸ Pilnībā apmierināti un drīzāk apmierināti ar dzīvi Rēzeknē ir 56,5% respondentu, tikai 28% no tiem ir drīzāk neapmierināti vai pavisam neapmierināti. Par ļoti pievilcīgu un zināmā mērā pievilcīgu Rēzekni uzskata 71,9%, bet 21,4% aptaujāto iedzīvotāju to novērtē kā drīzāk nepievilcīgu un nepievilcīgu.

Pievilcības novērtējums un apmierinātība ar dzīvi pilsētā analizēta dažādās sociālajās grupās dalījumā pēc ienākumiem, izglītības, nodarbinātības statusa, vecuma, dzimuma un etniskās piederības. Izvērtējot vidējās vērtības radītajās sociālajās grupās, var secināt, ka vērtējumā nav būtisku atšķirību grupās pēc nodarbinātības statusa, bet tas ievērojami atšķiras, mainoties ienākumu un izglītības līmenim. Aptaujas dalībnieki ar augstākiem ienākumiem un izglītības līmeni ir apmierinātāki ar dzīvi pilsētā un tajā pašā laikā kritiskāk vērtē tās pievilcību. Tas skaidrojams ar šo grupu iedzīvotāju lielāku mobilitāti: iedzīvotāji ar augstākiem ienākumiem un izglītības līmeni biežāk dodas atpūtas un darba braucienos un vērtē Rēzeknes pievilcību, salīdzinot ar citām pilsētām. *2. tab.* parādītas novērtējumu vidējās vērtības divās apvienotās grupās dalījumā pēc nodarbinātības statusa, ienākumiem un izglītības.¹⁹

Dalījumā pēc vecuma, tautības un dzimuma vismazāk apmierināti ar dzīvi pilsētā ir iedzīvotāji vecumā no 16 līdz 34 gadiem, cittautieši, bet sieviešu un vīriešu apmierinātība gandrīz neatšķiras.

Pilsētu par pievilcīgāku uzskata: sievietes, cittautieši un gados vecāki iedzīvotāji. 3. tab. parādītas novērtējumu vidējās vērtības divās apvienotās grupās dalījumā pēc vecuma, dzimuma un etniskās piederības.²¹

Vismazāk apmierināti ar dzīvi pilsētā ir iedzīvotāji vecumā no 55 līdz 64 gadiem (52,5% respondentu), kuri ir pirmspensijas vecumā un kuriem darba zaudēšanas gadījumā būtu grūti atrast nodarbošanos. Ņemot vērā augsto bezdarba līmeni Rēzeknē (2010. g. — 23,4%), šis iemesls būtiski ietekmē vērtējumu grupā.

Visās vecuma grupās pilsētu kā ļoti pievilcīgu un zināmā mērā pievilcīgu ir atzinuši vairāk kā 70% attiecīgās grupas aptaujas dalībnieku. Izņēmums ir iedzīvotāji vecumā no 45 līdz 55 gadiem. Detalizēti analizējot iedzīvotāju grupas sastāvu vecumā no 45 līdz 55 gadiem, konstatēts, ka 72% respondentu šajā grupā ir ar augstāko izglītību, kas kopumā pilsētas pievilcību vērtē kritiskāk nekā aptaujas dalībnieki ar zemāku izglītības līmeni.

Var secināt, ka apmierinātība un neapmierinātība mainās atkarībā no atsevišķu sociālo grupu īpašajām vajadzībām un iespējām tās īstenot.

2. tab. Vidējais apmierinājums ar dzīvi pilsētā un vidējais pilsētas pievilcības vērtējums* grupās pēc nodarbinātības, ienākumiem un izglītības²⁰

Jautājums aptaujas dalībniekiem	Nodarbinātība		Ienākumi		Izglītība	
	Strādājošs	Ārpus darba tirgus	Augsts	Zems	Augstākā	Vidējā
Apmierinātība	2,93	2,9	2,60	2,81	2,43	3,0
Pievilcības novērtējums	2,45	2,43	2,45	2,36	2,37	2,31

* Vērtēšanā izmantota piecu punktu sistēma, mazāks punktu skaits atspoguļo pozitīvāku vērtējumu.

3. tab. Vidējais apmierinājums ar dzīvi pilsētā un vidējais pilsētas pievilcības vērtējums grupās pēc vecuma, dzimuma un etniskās piederības²²

Jautājums aptaujas dalībniekiem	Vecums			Dzimums		Etniskā piederība	
	15–34 gadi	35–64 gadi	> 65 gadi	Sievie- tes	Vīrieši	Latvieši	Cittautieši
Apmierinātība	2,82	2,54	2,33	2,74	2,72	2,64	2,83
Pievilcības novērtējums	2,37	2,32	2,0	2,37	2,46	2,39	2,30

3. Nozīmīgākie pievilcības kritēriji Rēzeknes iedzīvotāju skatījumā

Lai iegūtu informāciju par nozīmīgākajiem Rēzeknes pievilcību raksturojošiem rādītājiem iedzīvotāju skatījumā, kas ietekmē aptaujas dalībnieku kopējo pilsētas pievilcības novērtējumu, un pārbaudītu, vai starp rādītājiem pastāv statistiski nozīmīga korelācija, tika aprēķināts Spīrmena korelācijas koeficients un noteikts korelācijas sakarības spēks starp rādītāju "pilsētas pievilcības novērtējums" un subjektīvajiem rādītājiem (81 rādītājs), kas raksturo pilsētas pievilcības kritērijus (1. tab.). Pēc aprēķiniem konstatēts, ka pie statistiskās nozīmības 99 un 95% pastāv korelācija starp pilsētas pievilcības novērtējumu un 22 pilsētas pievilcības kritērijus raksturojošiem rādītājiem, tostarp tādiem kā materiālās labklājības raksturojums ($r_s = 0,147$), kvalitatīvas izglītības iespējas Latgalē ($r_s = 0,224$), kopējā pilsētas drošība ($r_s = 0,234$), zaļa un sakopta pilsēta ($r_s = 0,330$), ekoloģiskā kvalitāte ($r_s = 0,254$), brīvā laika pavadīšanas iespējas ($r_s = 0,161$) u.c.

Ar faktoru analīzes palīdzību²³, apvienojot 22 pievilcības kritērijus raksturojošos rādītājus, interpretēti septiņi Rēzeknes iedzīvotāju skatījumā nozīmīgākie rādītāji, kas raksturo pilsētas pievilcību: (1) materiālā labklājība, nodarbinātība un drošība; (2) informāciju un komunikāciju tehnoloģijas un tehniskās infrastruktūras kvalitāte un pieejamība; (3) kultūra; (4) sadzīves pakalpojumi; (5) izglītība, sports un brīvā laika pavadīšanas iespējas; (6) dabas vide un ekoloģiskā kvalitāte; (7) veselības aprūpe.

Izmantojot korelāciju analīzes metodi, noskaidrotas iegūto septiņu nozīmīgāko rādītāju kopsakarības ar vērtējumu par respondentu apmierinātību ar dzīvi pilsētā. Aprēķināts, ka pastāv sakarības starp apmierinātību ar dzīvi pilsētā un šādiem rādītājiem (statistiski nozīmīga sakarība ar 99% varbūtību):

1. kultūra ($r_s = 0,382$);
2. materiālā labklājība, nodarbinātība un drošība ($r_s = 0,254$);

3. izglītība, sports un brīvā laika pavadīšanas iespējas ($r_s = 0,171$);
4. IKT un tehniskās infrastruktūras kvalitāte un pieejamība ($r_s = 0,129$);
5. dabas vide un ekoloģiskā kvalitāte ($r_s = 0,126$; statistiski nozīmīgs rādītājs ar 95% varbūtību).

Analīze ļauj secināt, ka trīs rādītāji, kas būtiski ietekmē Rēzeknes pilsētas pievilcības novērtējumu iedzīvotāju skatījumā, ir: (1) kultūra; (2) materiālā labklājība, nodarbinātība un drošība; (3) izglītība, sports un brīvā laika pavadīšanas iespējas.

4. Pašvaldības loma pilsētas pievilcības vairošanā

Pievilcības aspekti var būt izveidojušies vēsturiski, konkrētās vietas pievilcību ietekmē apkārtējo teritoriju pievilcība, tomēr būtiska nozīme pievilcības veidošanā ir vietējās pašvaldības darbībai un īstenotajiem projektiem. Ir svarīgi, vai pašvaldība kopā ar augstākās un profesionālās izglītības iestādēm, veselības aprūpes institūcijām, nevalstiskajām organizācijām ir sekmējusi Rēzeknes kā nacionālas nozīmes attīstības centra attīstību, iedzīvotāju nākotnes redzējuma īstenošanu un pilsētas pievilcības paaugstināšanu.

Autores ir veikušas pievilcības kritēriju analīzi pilsētas teritorijas attīstības plānošanas dokumentos ("Rēzeknes pilsētas teritorijas plānojums 2007.–2019. gadam", "Rēzeknes pilsētas integrētas attīstības programma 2007.–2013. gadam"). Analizētajos dokumentos nav pietiekami aprakstīti tādi pievilcības kritēriji kā mājokļu pieejamība, līdzdalība sabiedriskajos pasākumos, kā arī tirdzniecības un sadzīves pakalpojumi. Savukārt attīstības programmas stratēģiskajā daļā nav paredzēti pasākumi kritēriju "mājokļu pieejamība" un "drošība" attīstībai nākotnē.

Pilsētas teritorijas attīstības plānošanas dokumentos formulētās stratēģijas ievieš ar projektu starpniecību. Apkopotā informācija

par pēdējos septiņos gados realizētajiem un patlaban īstenojamiem pašvaldības un valsts iestāžu projektiem liecina, ka vislielākais finansējums novirzīts projektiem kultūras jomā un brīvā laika pavadīšanas iespēju uzlabošanai — 16,06 milj. latu četriem projektiem, no kuriem nozīmīgākie ir Austrumlatvijas reģionālā daudzfunkcionālā centra attīstība un Austrumlatvijas radošo pakalpojumu centra būvniecība.

Otrs lielākais finansējuma apjoms ir novirzīts izglītības jomā — 13,8 milj. latu, t.sk. 10,3 milj. latu septiņiem projektiem augstākās izglītības, 1,8 milj. latu 11 projektiem profesionālās izglītības, kā arī 1,7 milj. latu vispārējās un pirmsskolas izglītības jomā.

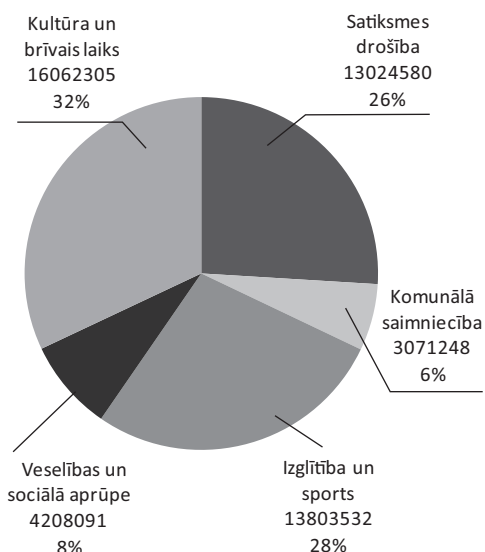
Trešā joma, kurai atvēlēts visvairāk finansējuma, ir satiksmes drošība — 13,02 milj. latu sešiem projektiem, no kuriem pieci ir saistīti ar ceļu kvalitātes uzlabošanu (1. att.).

Var secināt, ka jomas ar vislielāko projektu skaitu un finansējuma apjomu atbilst identificētajiem nozīmīgākajiem Rēzeknes pievilcības rādītājiem. Tomēr nozīmīgs pievilcības aspekts iedzīvotāju vērtējumā ir materiālā labklājība, nodarbinātība un drošība, bet ir ierobežoti pasākumi, ko pašvaldība var veikt šajā jomā.

5. Materiālā labklājība un nodarbinātība — objektīvie rādītāji un subjektīvais vērtējums

Materiālā labklājība ir cieši saistīta ar ekonomisko attīstību. Augsts iekšzemes kopprodukta (IKP) pieaugums spēj nodrošināt iedzīvotāju ienākumu strauju palielināšanos,²⁵ un šo rādītāju varētu izmantot labklājības prognozēšanai. Tomēr Latvijas Centrālā statistikas pārvalde (CSP) kopš 2007. g. nerēķina IKP republikas nozīmes pilsētām un vietējām pašvaldībām, tostarp Rēzeknei. Rodas jautājums — kurš cits rādītājs vislabāk derētu IKP prognozēšanai un par kuriem ar IKP korelējošiem rādītājiem ir pieejama informācija vietējo pašvaldību griezumā.

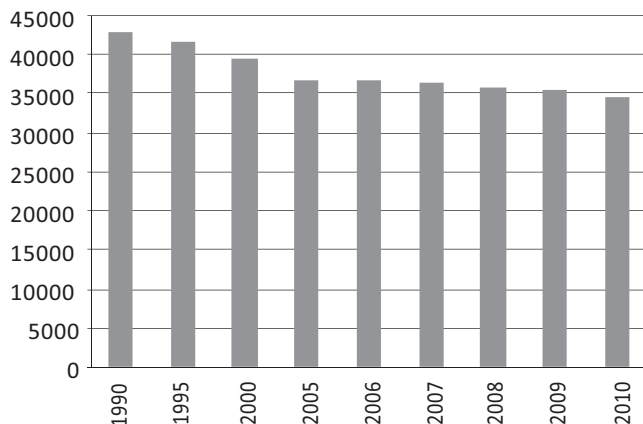
Teritoriju attīstības salīdzināšanai bie-

1. att. Projektu skaits un finansējuma apjoms Rēzeknē 2004.–2011. g. (LVL, %) ²⁴

ži lieto iedzīvotāju skaita un tā izmaiņu rādītājus, jo iedzīvotāju skaits un tā izmaiņas ietekmē teritorijas IKP.²⁶ Neskatoties uz samērā augsto apmierinātību ar dzīvi pilsētā un pilsētas pievilcības novērtējumu, ko aptaujā atklāja pilsētas iedzīvotāji, tieši pašu rēzekniešu skaits samazinās ar katru gadu (sk. 2. att.). Iedzīvotāju skaita izmaiņas no 2006. g. līdz 2011. g. sākumam Rēzeknē ir — 4,9 procentpunkti, un tas ir otrs nozīmīgākais iedzīvotāju skaita samazinājums starp republikas nozīmes pilsētām pēc Daugavpils (–5,3 procentpunkti).²⁷ Iedzīvotāju skaits samazinās negatīvas dabiskās un negatīvas mehāniskās kustības ietekmē. Konstatēts, ka uz ārvalstīm visvairāk (2008. g. — 22,8%) iedzīvotāju — gandrīz katrs ceturtais izceļotājs — nāk no Latgales reģiona²⁸. Rēzekne ārējās migrācijas ietekmē zaudē vairāk nekā citas republikas pilsētas.²⁹

Arī 2010. g. veiktās Rēzeknes pilsētas iedzīvotāju aptaujas rezultāti liecina, ka uz dzīvi citā valstī ir gatavi pārcelties 20,8%

2. att. Pastāvīgo iedzīvotāju skaits Rēzeknē (gada beigās)³⁰

aptaujas dalībnieku, 21,8% par to ir domājuši, bet šobrīd tam nav gatavi, un tikai 30,1% nepieļauj šādu iespēju. Sociālajās grupās šādu iespēju vairāk gatavi īstenot: aptaujas dalībnieki vecumā no 25 līdz 34 gadiem (32,2%), krievi (25,0%), iedzīvotāji ar vidējo vispārējo izglītību (34,8%), sievietes (19,6%), bezdarbnieki (35,5%) un aptaujas dalībnieki ar ienākumiem līdz 200 latiem (26,3%).

Par pārcelšanos uz dzīvi citā Latvijas pilsētā ir domājuši 14,9% aptaujas dalībnieku, 11,2% par to ir domājuši, bet šobrīd nav tam sagatavojušies, savukārt 32,2% nepieļauj šādu iespēju. No sociālajām grupām uz dzīvi citā pilsētā labprāt ir gatavi pārcelties: 23,7% iedzīvotāju vecumā no 15 līdz 24 gadiem, 22,4% latviešu, 22,7% vīriešu, 40% bezdarbnieku un 24,1% iedzīvotāju ar ienākumiem no 601 līdz 800 latiem. Tādējādi rēzekniešu vidū, kas gatavojas pārcelties uz dzīvi citā valstī vai citā Latvijas pilsētā, visvairāk ir gados jauni cilvēki un iedzīvotāji bez darba, taču šis modelis atšķiras atkarībā no pārcelšanās galamērķa. Gandrīz puse aptaujas dalībnieku apsver iespēju pārcelties uz dzīvi ārzemēs vai citā Latvijas pilsētā, un var prognozēt, ka arī tuvākajos gados iedzīvotāju skaits pilsētā turpinās samazināties.

Materiālo labklājību var novērtēt, analizējot iedzīvotāju ienākumu atšķirības. Latvi-

jā iedzīvotāju ienākuma nodoklis (IIN) veido lielāko pašvaldības nodokļu ieņēmumu daļu.

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi pašvaldības budžetā raksturo gan labklājības līmeni, gan arī pašvaldības finanšu veiktspēju. IIN ieņēmumu līmenis Rēzeknē 2010. g. bija otrs zemākais starp republikas pilsētām Latvijā — 241,2 lati uz vienu iedzīvotāju (Rīgā — 371; Daugavpilī — 204; valsts pilsētās caurmērā — 285,1 lats).³¹ Augstākie IIN ieņēmumi uz vienu iedzīvotāju Rēzeknē bija 2008. g. (328,8 latu), bet 2009. g. ekonomiskās lejupslīdes rezultātā IIN samazinājās par 14,3%, neskatoties pat uz palielināto nodokļa maksājuma daļu pašvaldības budžetā. 2010. g. situācija uzlabojās galvenokārt tāpēc, ka mainījās nodokļa likmes.

Bezdarbs palielinājās no 11,8% 2008. g. līdz 23,4% 2009. g., bet 2010. g. gan valstī, gan Rēzeknē bezdarbs samazinājās. Līdzīgas izmaiņas notikušas rādītājos: iedzīvotāju skaits darbības vecumā, strādājošo skaits pamatdarbavietā un reģistrēto bezdarbnieku skaits (sk. 5. tab.). Rēzeknē 2010. g. bija gan augstākais bezdarba līmenis valsts pilsētu grupā, gan otrs augstākais darbības vecuma iedzīvotāju īpatsvars (66,5%) (valsts pilsētās vidēji — 65,6%).

Sākot ar 2009. g., Rēzeknē, līdzīgi kā pārējā Latvijā, samazinājās strādājošo

4. tab. Ienākuma nodokļa ieņēmumi Rēzeknē uz vienu iedzīvotāju³²

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi	2002	2007	2008	2009	2010
Kopā, tūkst. latu	3220,2	10103,1	11681,7	8032,8	8343,5
Latos uz 1 iedzīvotāju	88,2	281,6	328,8	229,0	241,2

5. tab. Nodarbinātības un bezdarba rādītāji Rēzeknē³³

Rādītājs	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Iedzīvotāju skaits darbaspējas vecumā (cilv.)	24335	24351	24002	23890	23418	24335
Strādājošo skaits pamatdarbā, vidēji gadā (tūkst. cilv.)	15,4	15,7	16,2	15,6	13,04	–
Ekonomiski aktīvās tirgus sektora statistiskās vienības uz 1000 iedzīvotājiem	36	41	47	50	50	50
Bezdarba līmenis (bezdarbnieku skaits ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaitā gada beigās, %)	10,4	10,0	7,6	11,8	23,4	23,0
Reģistrēto bezdarbnieku skaits (cilv.)	2031	1835	1377	1983	4000	3972

mēneša vidējā bruto darba samaksa kā privātajā³⁴ (2008. g. — 341 lati, 2009. g. — 328 lati), tā arī sabiedriskajā sektorā (2008. g. — 461 lati, 2009. g. — 398 lati). Lai gan 2009. g. strādājošo vidējā darba samaksa (neto) te par 9,6% augstāka nekā Latgales reģionā, tā ir par 27,6% mazāka nekā vidēji Latvijā.

No pilsētas iedzīvotāju aptaujas datiem var secināt, ka materiālās labklājības un ienākumu vidējais vērtējums aptaujas dalībnieku grupās dalījumos pēc nodarbinātības statusa, ienākumiem un izglītības līmeņa atšķiras. Aptaujas dalībnieki ar augstākiem ienākumiem

un izglītības līmeni ir vairāk apmierināti ar ienākumiem un augstāk vērtē savu materiālo labklājību (sk. 6. tab.).

Sevi par turīgiem un vidēji turīgiem uzskata 62,4% atbildētāju ar augstāko izglītību un 40,7% ar profesionālo izglītību, 59,9% strādājošo un 48,9% bezdarbnieku, 91,7% ar ienākumiem uz māsaimniecību virs 1001 lata un 38,2% ar ienākumiem līdz 200 latiem.

Vidējie vērtējumi grupās dalījumos pēc vecuma, dzimuma un etniskās piederības arī atšķiras. Virieši ir vairāk apmierināti ar ienākumiem un augstāk nekā sievietes vērtē savu materiālo labklājību, savukārt aptaujas

6. tab. Materiālās labklājības subjektīvais vērtējums grupās pēc nodarbinātības, ienākumiem un izglītības³⁵

Jautājums aptaujas dalībniekiem	Nodarbinātība		Ienākumi		Izglītība	
	Strādā- jošs	Ārpus darba tirgus	Augsts	Zems	Augstākā	Vidējā
Materiālās labklājības novērtējums ^x	2,88	2,52	2,12	2,67	2,63	2,78
Apmierinātība ar atalgojumu ^{xx}	3,52	5,69	3,84	4,3	3,01	4,28

^x Piecu punktu vērtēšanas sistēma, mazāks punktu skaits atspoguļo pozitīvāku vērtējumu.

^{xx} Sešu punktu vērtēšanas sistēma, mazāks punktu skaits atspoguļo pozitīvāku vērtējumu. Arī tālāk saglabājas tāda pati vērtēšanas sistēma.

7. tab. Materiālās labklājības subjektīvais vērtējums grupās pēc vecuma, dzimuma, etniskās piederības³⁶

Jautājums aptaujas dalībnie- kiem	Vecums			Dzimums		Etniskā piederība	
	15–34 gadi	35–64 gadi	> 65 gadi	Sievietes	Vīrieši	Latvieši	Cittautieši
Materiālās labklājības novērtējums	2,64	2,83	2,46	2,60	2,54	2,48	2,62
Apmierinā- tība ar atalgojumu ^{xx}	3,99	2,93	4,38	4,04	4,14	3,9	4,02

dalībnieki virs darbaspēju vecuma no visām vecuma grupām visaugstāk novērtē savu materiālo labklājību, bet ir vismazāk apmierināti ar atalgojumu (sk. 7. tab.). Sevi par turīgiem un vidēji turīgiem uzskata 75% aptaujas dalībnieku vecumā no 65 līdz 74 gadiem (augstākais rādītājs iedalījumā pa vecuma grupām) un tikai 42,1% vecumā no 45 līdz

54 gadiem (zemākais rādītājs iedalījumā pa vecuma grupām), 65,7% vīriešu un 60,4% sieviešu, 65,5% latviešu un 60% krievu. Vismazāk ar atalgojumu apmierinātās grupas iedalījumā pēc vecuma, dzimuma un tautības ir gados jauni iedzīvotāji, pensionāri, vīrieši un cittautieši.

Nobeigums

Veiktā analīze ļauj atklāt pilsētas pievilcības koncepcijas pielietošanas iespējas nacionālās nozīmes attīstības centros Latvijā.

Izvērtējot dažādu pilsētas pievilcības kritēriju objektīvos un subjektīvos rādītājus dažādu sociālo grupu ietvaros, pašvaldība var pieņemt lēmumus par efektīvāko pasākumu kopumu pilsētas pievilcības uzlabošanai. Tas nepieciešams, lai mazinātu iedzīvotāju aizbraukšanu uz citiem reģioniem un valstīm, tādējādi veicinātu demogrāfiskās situācijas stabilizēšanos un iedzīvotāju atgriešanos.

Vietējai pašvaldībai jācenšas uzlabot komercdarbības vidi, lai sekmētu materiālās labklājības un nodarbinātības paaugstināšanos. 2009. g. veiktajā pētījumā par Latgales reģiona konkurētspējas faktoriem³⁷ autore konstatēja, ka uzņēmēju skatījumā nozīmīgākie pievilcības veidošanas nosacījumi ir vietējā komercdarbības vide (laba sasniedzamība; labvēlīgi vietējie nodokļi, nodevas un normatīvās prasības; droša vide komercdarbībai), iedzīvotāju dzīves kvalitāte (brīvā laika pavadīšanas iespējas; mājokļu pieejamība; droša vide dzīvošanai), kā arī tehniskā infrastruktūra un nekustamais īpašums (konkurētspējīga nekustamā īpašuma cena; atbilstoša nekustamā īpašuma pieejamība; tehniskās infrastruktūras nodrošinājums un kvalitāte). Kā redzam, tad otrs nosacījums sakrīt ar nozīmīgākajiem pilsētas pievilcības kritērijiem iedzīvotāju vērtējumā.

Tā kā Rēzeknes pašvaldība jau veic lielus ieguldījumus tādu pievilcības aspektu uzlabošanā kā izglītības, kultūras, brīvā laika pavadīšanas iespējas, tuvākajā nākotnē domei būtu jāpievēršas pilsētas pievilcības uzlabošanai arī uzņēmēju skatījumā, tostarp, vēlams pilnveidot normatīvās prasības par komercdarbību pilsētā, uzlabot drošību, kā arī sakārtot pašvaldības valdījumā esošo tehnisko infrastruktūru.

Avoti un piezīmes

- ¹ Jēdziens "teritoriju pievilcība" rakstā tiek attiecināts arī uz tādiem jēdzieniem kā "reģionu pievilcība", "vietu pievilcība" un "pilsētu pievilcība".
- ² Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam. 68.–69. lpp. Sk. internetā (2011.15.09.) http://www.latvija2030.lv/upload/latvija2030_saeima.pdf
- ³ Alden J. Regional development and spatial planning. In: *Regional Development and Spatial Planning in an Enlarged European Union*. Hapshire: Ashgate, 2006. Pp.17–42.
- ⁴ Leipziger harta par ilgtspējīgām Eiropas pilsētām. Sk. internetā (2011.15.09.) http://www.eukn.org/E_library/Urban_Policy/Leipzig_Charter_on_Sustainable_European_Cities
- ⁵ The Territorial State and Perspectives of European Union: Towards a Stronger European Territorial Cohesion in the Light on Lisabonn and Gothenbourg Ambitions. Sk. internetā (2011.15.09.) http://www.mrr.gov.pl/aktualnosci/rozwoj_regionalny/Documents/679aaa9c0c8a45d2ac328679635bcd64TheTerritorialStateandPerspectivesoftheEU20072010w.pdf
- ⁶ ESPON Project 1.1.1 Potentials for Polycentric Development in Europe. Sk. internetā (2011.13.09.) http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/ESPON2006Projects/ThematicProjects/Polycentricity/fr-1.1.1_revised-full.pdf; Meyers D., Kitkuse A. Constructing the Future in Planning: A Survey of Theories and Tools. *Journal of Planning Education and Research*. Vol. 19. 2000. Pp. 221–231; Abdel-Raham Hesham M., Anas A. Theories of system of cities. In: *Handbook of Regional and Urban Economics*. Vol. 4. Amsterdam: Elsevier, 2004. Pp. 2293–2340; Hesley R. W. Urban political Economics. In: *Handbook of Regional and Urban Economics*. Amsterdam: Elsevier, 2004. Pp. 2381–2423 u.c.

- ⁷ Inception report: ATTREG. In: *The attractiveness of European regions and cities for residents and visitors*. ESPON, 2010. Sk. internetā (2011.07.03.) http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/AppliedResearch/ATTREG/ATTREG_IR_final-revision.pdf
- ⁸ European Spatial Planning Observatory Network (Eiropas telpiskās plānošanas novērošanas tīkls).
- ⁹ Inception report: ATTREG. In: *The attractiveness of European regions and cities for residents and visitors*. ESPON, 2010. Sk. internetā (2011.07.03.) http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/AppliedResearch/ATTREG/ATTREG_IR_final-revision.pdf
- ¹⁰ OECD International Symposium. Enhancing City Attractiveness for the Future. Sk. internetā (2011.09.12.) <http://www.oecd.org/dataoecd/37/63/34916861.pdf>
- ¹¹ Mietule I., Litavniece L. Pilsētu pievilcības novērtēšanas kritēriji reģionu attīstības kontekstā. *Latgales Tautsaimniecības Pētījumi. Sociālo zinātņu žurnāls*. 2010. 2 (1): 259–267.
- ¹² Braun E. *City marketing: Towards an Integrated Approach*. ERIM PhD Series in Research Management (2008). Sk. internetā (2011.17.08.) <http://repub.eur.nl/res/pub/13694/>; Berg L. van den, Braun E. Urban Competitiveness. Marketing and the Need for Organising Capacity. *Urban Studies*. Vol. 36. 1999. 5–6: 987–999; Sinkiene J., Kromolcas S. Concept, Direction and Practice of City Attractiveness Improvement. *Public Policy and Administration*. 2010. 31: 147–154. Sk. internetā (2011.17.08.) <http://www.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/vpa/vpa31/147-154.pdf>; Niedomysl T. Towards a conceptual framework of place attractiveness: a migration perspective. *Human Geography*. 2010. 92 (1): 97–109; Lekwa V., Rice T.W., Hibbing M.V. *The Correlates of Community Attractiveness, Environment and Behavior*. 2007. Vol. 39. 2: 198–216; Begg I. Cities and Competitiveness. *Urban Studies*. Vol. 36. 1999. 5–6: 795–809.
- ¹³ Berg L. van den, Meer J. van der, Otgaar A. H. J. The attractive city: catalyst of sustainable urban development. In: *European Urban and Metropolitan Planning. Proceedings of the first Openings. Seminar 12th October 2007 YTK-Espoo, Centre for Urban and Regional Studies Publication*. C 67. Pp. 48–63. Sk. internetā (09.06.2011.) <http://www.euskomedia.org/PDFAnlt/congresos/16/16485491.pdf>; Berg L. van den.
- ¹⁴ The Attractive City — Catalyst for Economic Development and Social Revitalisation. *Euricur Report (R2000-1), Rotterdam, The Netherlands*. Sk. internetā (2011.06.09.) http://www.euricur.nl/content_assets/attractivenesscity.pdf
Attīstības centrs ir teritorija, kur koncentrējas resursi (t.sk. cilvēkresursi), sociālā un ekonomiskā darbība un kas veicina apkārtējās teritorijas attīstību. Valsts nozīmīgāko (primāro) attīstības centru tīklu veido starptautiskas, nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centri, jo tajos koncentrējas lielākā daļa valsts iedzīvotāju, ekonomiskā un sociālā darbība. No: Latvijas ilgspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam. Sk. internetā (2011.15.09.) [http://www.latvijs2030.lv/upload/latvijs2030_saeima.pdf](http://www.latvi-ja2030.lv/upload/latvijs2030_saeima.pdf)
- ¹⁵ Latgales stratēģija 2030. Sk. internetā (2011.12.09.) <http://www.latgale.lv/lv/padome/planosana>
- ¹⁶ Rēzeknes pilsētas integrētas attīstības programma 2007.–2013. gadam. Rēzekne: Rēzeknes pilsētas dome, 2007. Sk. internetā (2011.12.09.) <http://www.rezekne.lv/index.php?id=121>
- ¹⁷ Iedzīvotāju anketa pieejama Rēzeknes augstskolas projekta „Teritoriālās identitātes lingvokulturoloģiskie un sociālekonomiskie aspekti Latgales reģiona attīstībā” Nr.2009/0227/1DP/1.1.1.2.0/09/APIA/VIAA/071 mājaslapā <http://tilra.ru.lv/>

- ¹⁸ Mayer H., Knox P. Pace of life and quality of life: the slow city. In: *Community Quality — of — Life Indicators: Best Cases III*. London: Springer, 2009. Pp. 21–40.
- ¹⁹ Grupā “strādājošie” ietilpst aptaujas dalībnieki, kas strādā algotu darbu un pašnodarbinātie, grupā “ārpus darba tirgus” — nestrādājošie, bezdarbnieki un bērna kopšanas atvaļinājumā esošie aptaujas dalībnieki, grupā „zemi ienākumi” — aptaujas dalībnieki ar ienākumiem uz māsaimniecību līdz 400 latiem, grupā “augsti ienākumi” — 400 lati un vairāk, grupā “augstākā izglītība” — aptaujas dalībnieki ar augstāko izglītību, grupā “vidējā izglītība” — ar vidējo vispārējo un profesionālo izglītību.
- ²⁰ Atbilstoši Rēzeknes iedzīvotāju aptaujas (2010) datiem, aprēķinu rezultāts SPSS datorprogrammā.
- ²¹ Grupā “latvieši” ietilpst latvieši un latgalieši, grupā “cittautieši” — krievi, baltkrievi, poļi un citas tautības.
- ²² Atbilstoši Rēzeknes iedzīvotāju aptaujas (2010) datiem, aprēķinu rezultāts SPSS datorprogrammā.
- ²³ Faktoru analīze ir metode, ar kuras palīdzību sākotnējie dati tiek pārveidoti par jauniem, savstarpēji nesaistītiem mainīgajiem, sauktiem par faktoriem, kur katrs faktors ir sākotnējo mainīgo lineāra kombinācija. Tā var tikt veikta, atkarībā no mērķa, divos atšķirīgos veidos. Konkrētajā pētījumā izmantota galveno komponentu analīze (*principal component analysis*), kuru lieto, kad liela mainīgo kopa jāapvieno vairākās grupās (faktoros), kur katrs faktors ietver līdzīgo mainīgo kopu. Apstrādājot izvēlēto rādītāju sistēmu ar faktoranalīzes metodi, to kopums sadalās grupās, kas koncentrējas ap interpretējamo faktoru. Datu apstrādes rezultātā KMO adekvātās izvēles kritērijs ir 0,678, kas nosaka, ka summāro faktoru izveides adekvātums ir pieņemams, ko apstiprina arī kritērija statistiskā ticamība (sig. 0,000). Minētajā pētījumā no jauna veidoto faktoru grupas iedzīvotāju skatījumā tiek interpretētas kā pievilcības rādītāji.
- ²⁴ Atbilstoši Rēzeknes pilsētas domes informācijai.
- ²⁵ Bela B. Lielā dzīve: subjektīvie vērtējumi un vīzijas. Grām.: *Dzīves kvalitāte Latvijā*. Zin red. Bela B., Tisenkopfs T. Rīga: Zinātne, 2006. 40. lpp.
- ²⁶ Paiders J. Kvantitatīvu indikatoru izmantošana reģionālās attīstības analīzē. Promocijas darbs. LU, Ģeogrāfijas un zemes zinātņu fakultātes ģeogrāfijas nodaļa. 2007. 141 lpp.
- ²⁷ *Reģionu attīstība Latvijā 2010*. Rīga: Valsts reģionu attīstības aģentūra, SIA “MicroDot”, 2011. 41. lpp.
- ²⁸ Krišjāne Z., Bauls A. Latvijas iedzīvotāju starpvalstu mobilitāte pēc Eiropas Savienības paplašināšanās. *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis*. 2011. 65 (3/4): 71–85.
- ²⁹ *Reģionu attīstība Latvijā 2010*. 41. lpp.
- ³⁰ Atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes datiem.
- ³¹ *Reģionu attīstība Latvijā 2010*. 149 lpp.
- ³² Atbilstoši Rēzeknes pilsētas domes publiko gada pārskatu datiem.
- ³³ Atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes un Rēzeknes pilsētas domes Attīstības pārvaldes datiem.
- ³⁴ Privātajā sektorā ar nodarbināto skaitu 50 un vairāk.
- ³⁵ Atbilstoši Rēzeknes pilsētas iedzīvotāju aptaujas (2010) datiem, aprēķinu rezultāts SPSS datorprogrammā.
- ³⁶ Turpat.
- ³⁷ Ežmale S., Litavniece L. Spatial planning as a tool for improving attractiveness of the places: case of Latgale region. In: *Kaunas University of Technologies European Integration Studies. Research and Topicalities*. Kaunas: Technologija, 2011. 5: 20–25.

APPLICATION OF THE CONCEPT OF TOWN ATTRACTIVENESS IN LATVIA: A CASE OF THE TOWN OF RĒZEKNE

Lienīte Litavniece
Sandra Ežmale

Summary

Key words: *regional development, conception of town attractiveness, criteria of attractiveness, objective indicators, subjective indicators, Rēzekne*

Attractiveness of the territory is a new concept that is to be a new way of solution of regional development problems. Its significance has increased in recent years in academic research as well as in the daily work of national, regional and local self-governance. Attractiveness of the territory has not yet been granted strict definition and methodology of measurement, different attractiveness criteria are offered to different territorial units, and it is emphasized that regional differences should be taken into account. Ranging of territories according to business environment, quality of life and other aspects is among the most popular approaches to estimation of the attractiveness of the territory. Such approach is usually applied to researches that are focused on large cities or entire countries. Small and medium size towns are valuable components in national systems of urban territories. In Latvia it is important to strengthen small and medium size towns. In national planning documents these units are distinguished as development centres with national, regional or local significance. Since 2007, local governments in Latvia have access to funding from the EU cooperation programmes aimed at increasing attractiveness of territories.

Yet local governments lack sufficient research to estimate the attractiveness of each particular territory, which would help to take decision regarding necessary improvements. This study reflects on the research aimed at theoretical substantiation and practical testing on the application of the concept of attractiveness of territory in centres of national significance focusing on the case of the town of Rēzekne.